

به نام خدا

سازمان بورس و اوراق بهادار
SECURITIES & EXCHANGE ORGANIZATION

مدیریت پژوهش، توسعه و مطالعات اسلامی

«مروری بر استانداردهای سیستم خدمات مالی اسلامی (IFSB)»

پدیدآورنده: محمدتوحیدی

چکیده

IFSB بعنوان نهاد تنظیم‌کننده استانداردهای بین‌المللی، به دنبال ایجاد سلامت و ثبات صنعت خدمات مالی اسلامی شامل بانک، بازار سرمایه و بیمه می‌باشد. در پیشبرد این مأموریت، IFSB توسعه یک صنعت خدمات مالی اسلامی شفاف و محتاط را از طریق معرفی استانداردهای جدید و یا تطبیق با استانداردهای موجود بین‌المللی و سازگار با شریعت در دستور کار خود دارد. این گزارش به بررسی اجمالی استانداردهای منتشر شده IFSB از آغاز تا کنون خواهد پرداخت.

کلمات کلیدی: استانداردهای بین‌المللی، نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی، هیئت خدمات مالی اسلامی.

مقدمه

هیئت خدمات مالی اسلامی^۱ در سوم نوامبر ۲۰۰۲ بصورت رسمی در کوالالمپور افتتاح گردید و در تاریخ ۱۰ مارس سال ۲۰۰۳ عملیاتش را آغاز نمود. IFSB بعنوان نهاد تنظیم‌کننده استانداردهای بین‌المللی، به دنبال ایجاد سلامت و ثبات صنعت خدمات مالی اسلامی شامل بانک، بازار سرمایه و بیمه می‌باشد. در پیشبرد این مأموریت، IFSB توسعه یک صنعت خدمات مالی اسلامی شفاف و محتاط را از طریق معرفی استانداردهای جدید و یا تطبیق با استانداردهای موجود بین‌المللی و سازگار با شریعت در دستور کار خود دارد. برای دستیابی به این مهم، فعالیت IFSB، مکملی برای کمیته بازل در بخش نظارت بانکی، سازمان بین‌المللی بورس‌های اوراق بهادار و انجمن بین‌المللی ناظران بیمه خواهد بود.

اهداف کلان IFSB بشرح ذیل می‌باشد:

- ۱- توسعه صنعت خدمات مالی اسلامی شفاف و محتاط از طریق معرفی استانداردهای جدید و یا تطبیق با استانداردهای موجود بین‌المللی و سازگار با شریعت.
- ۲- مهیا نمودن دستورالعمل‌هایی برای نظارت مؤثر و قانون‌گذاری برای نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی، همچنین ارائه معیارهایی برای شناسایی، مدیریت و افشای ریسک‌های مختلف.
- ۳- ارتباط و همکاری با سازمان‌های مرتبط فعال در حوزه قانون‌گذاری و استانداردهای گذاری برای ثبات و سلامت سیستم‌های پولی و مالی بین‌المللی.
- ۴- ارتقا و هماهنگ‌سازی ابتکارات و نوآوری‌ها جهت توسعه ابزارها و رویه‌هایی برای اقدامات و مدیریت ریسک کارا.
- ۵- تشویق همکاری میان کشورهای عضو در توسعه صنعت خدمات مالی اسلامی.
- ۶- تسهیل آموزش و توسعه فردی در مهارت‌ها در حوزه‌های مرتبط با قانون‌گذاری اثربخش بر صنعت خدمات مالی اسلامی و بازارهای مرتبط.
- ۷- انجام تحقیقات و انتشار مطالعات و پژوهش‌های در حوزه خدمات مالی اسلامی.
- ۸- تأسیس یک پایگاه اطلاعاتی از بانک‌ها، نهادهای مالی و متخصصان صنعت مالی اسلامی.

از آغاز تا کنون، IFSB در راستای دستیابی به اهداف پیش‌گفته، ۲۴ استاندارد، اصول راهنما و یادداشت فنی برای صنعت خدمات مالی اسلامی منتشر نموده است. اسناد منتشره در حوزه‌های تخصصی ذیل می‌باشند:

- ۱- مدیریت ریسک
- ۲- کفایت سرمایه
- ۳- حاکمیت شرکتی

^۱-Islamic Financial Services Board (IFSB)

- ۴- شفافیت و نظم بازار
- ۵- فراگر ارزیابی نظارت
- ۶- اداره الگوهای سرمایه‌گذاری جمعی و اشتراکی
- ۷- مسائل خاص در کفایت سرمایه
- ۸- اصول راهنما در مورد اداره عملیات بیمه اسلامی
- ۹- رفتار کسب‌وکار برای نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی
- ۱۰- اصول راهنما راجع به سیستم حاکمیت شرعی
- ۱۱- استاندارد راجع به توانایی انجام تعهدات برای تکافل
- ۱۲- اصول راهنمای مدیریت ریسک نقدینگی
- ۱۳- اصول راهنمای ازمون تنش
- ۱۴- استاندارد مدیریت ریسک برای تکافل
- ۱۵- استاندارد کفایت سرمایه تجدید نظر شده
- ۱۶- اصول راهنمای تجدید نظر شده راجع به مؤلفه‌های کلیدی در فراگرد ارزیابی نظارت
- ۱۷- اصول اساسی برای قانون‌گذاری مالی اسلامی
- ۱۸- شناسایی رتبه‌ها در ابزارهای مالی منطبق با شریعت
- ۱۹- یادداشت در رابطه با استانداردهای مدیریت ریسک و کفایت سرمایه: معاملات مارجِه کالایی
- ۲۰- یادداشت در مورد عملیات هموارسازی پرداخت سود برای دارندگان حساب‌های سرمایه‌گذاری
- ۲۱- یادداشت راهنما در رابطه با استاندارد کفایت سرمایه IFSB: تعیین آلفا در نسبت کفایت سرمایه
- ۲۲- یادداشت راهنما در مورد تعیین رتبه‌ها توسط نهادهای ارزیابی اعتباری بیرونی برای تکافل و تکافل مجدد.
- ۲۳- سنجش‌های کمی برای مدیریت ریسک نقدینگی
- ۲۴- توسعه بازارهای پول اسلامی

این گزارش بصورت اجمالی به بررسی استانداردهای منتشر شده توسط هیئت خدمات مالی اسلامی از آغاز تا کنون می‌پردازد. در این گزارش، استانداردهای مربوط به بازار سرمایه با تفصیل بیشتر ارائه شده است.

**استاندارد شماره ۱ (دسامبر ۲۰۰۵) - اصول راهنمای مدیریت ریسک نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی
اسلامی**

این اصول راهنما، اصول مدیریت ریسک را برای نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی (غیر از نهادهای بیمه‌ای) تبیین نموده است. ویژگی اصلی فعالیت‌های این نهادها الزام برای تحقق اصول و قوانین شریعت اسلام بخصوص ممنوعیت ایجاد درآمد بدون تحمل هر گونه ریسکی است. وظیفه امانت‌داری این نهادها ایجاد می‌کند که آن‌ها در جای مناسب از تکنیک‌های کاهش ریسک سازگار با شریعت استفاده نمایند.

در این اصول راهنما بغیر از اصل ۱ (الزامات عمومی)، بقیه اصول در ۶ گروه ریسک طبقه‌بندی شده‌اند و باید به عنوان مبنایی برای فرایند مدیریت ریسک نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی مورد استفاده قرار گیرند.

۱. الزام عمومی
اصل ۱: نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید یک فراگرد گزارش‌دهی و مدیریت ریسک جامع برای شناسایی، سنجش، نظارت، گزارش‌دهی و کنترل گروه‌های مختلف ریسک داشته باشند و هر جا که نیاز باشد باید الزامات کفایت سرمایه را در مورد این ریسک‌ها رعایت کنند. این فراگرد باید گام‌های مناسب را برای تحقق اصول شریعت در نظر گرفته و از کفایت گزارش‌دهی ریسک‌های مرتبط به نهاد ناظر اطمینان حاصل نماید.
۲. ریسک اعتباری
اصل ۲,۱: نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید یک استراتژی مناسب برای تأمین مالی، با استفاده از ابزارهای متنوع سازگار با شریعت، داشته باشند که به‌موجب آن، این نهادها ریسک اعتباری بالقوه خود را که در مراحل مختلف قراردادهای گوناگون تأمین مالی بروز می‌کند، تشخیص دهند.
اصل ۲,۲: نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید یک راستی‌آزمایی نسبت به طرفین معامله پیش از تصمیم‌گیری در مورد انتخاب یک ابزار مالی اسلامی مناسب داشته باشند.
اصل ۲,۳: نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید روش‌های مناسب برای سنجش و گزارش‌دهی موقعیت‌های ریسک اعتباری را که برای هر ابزار تأمین مالی اسلامی ایجاد می‌شود، داشته باشند.
اصل ۲,۴: نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید تکنیک‌های کاهش ریسک اعتباری منطبق با شریعت و مناسب برای هر ابزار تأمین مالی اسلامی داشته باشند.
۳. ریسک سرمایه‌گذاری مشارکتی
اصل ۳,۱: نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی، باید استراتژی‌های مناسب، فراگردهای مدیریت ریسک و گزارش‌دهی راجع به ویژگی‌های ریسکی سرمایه‌گذاری‌های مشارکتی شامل سرمایه‌گذاری‌های مضاربه‌ای و مشارکتی داشته باشند.
اصل ۳,۲: نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید اطمینان حاصل نمایند روش‌های ارزیابی‌شان مناسب و سازگار هستند و باید اثرات بالقوه روش‌هایشان را روی محاسبه و تخصیص سود ارزیابی نمایند. روش‌های مورد استفاده باید مورد توافق نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی و طرف مضارب یا شریک باشد.

اصل ۳,۳: نهادهای ارائه دهنده خدمات مالی اسلامی باید استراتژی‌های خروج از فعالیت‌های سرمایه‌گذاری مشارکتی شامل شرایط تمدید و بازخرید در سرمایه‌گذاری‌های مضاربه و مشارکت را با تأیید کمیته شریعت نهاد مالی مشخص نمایند.
۴. ریسک بازار
اصل ۴,۱: نهادهای ارائه دهنده خدمات مالی اسلامی باید چارچوب مناسب برای مدیریت ریسک بازار (شامل گزارش‌دهی) نسبت به همه دارایی‌های نگهداری شده (شامل آن‌هایی که بازار آماده دارند یا ندارند و یا در معرض نوسان قیمتی بالا هستند) داشته باشند.
۵. ریسک نقدشوندگی
اصل ۵,۱: نهادهای ارائه دهنده خدمات مالی اسلامی باید یک چارچوب مدیریت نقدینگی مناسب (شامل گزارش‌دهی) داشته باشند که بصورت جداگانه ریسک نقدشوندگی را برای هر گروه از حساب‌های جاری و حساب‌های سرمایه‌گذاری نامحدود در نظر بگیرند.
اصل ۵,۲: نهادهای ارائه دهنده خدمات مالی اسلامی باید ریسک نقدشوندگی را متناسب با قابلیتشان برای استفاده از ابزارهای شرعی کاهش چنین ریسکی بر عهده بگیرند.
۶. ریسک نرخ بازدهی
اصل ۶,۱: نهادهای ارائه دهنده خدمات مالی اسلامی باید یک فراگرد گزارش‌دهی و مدیریت ریسک جامع پیاده‌سازی کنند تا اثرات بالقوه عوامل بازار را که نرخ‌های بازدهی دارایی‌ها را در مقایسه با نرخ‌های بازدهی مورد انتظار سرمایه‌گذاران تحت تأثیر قرار می‌دهد، ارزیابی نماید.
اصل ۶,۲: نهادهای ارائه دهنده خدمات مالی اسلامی باید یک چارچوب مناسب برای مدیریت ریسک تجاری جایگزینی داشته باشند.
۷. ریسک عملیاتی
اصل ۷,۱: نهادهای ارائه دهنده خدمات مالی اسلامی باید سیستم‌ها و کنترل‌های کافی (شامل کمیته و مشاور شرعی) برای اطمینان از تطابق با اصول و موازین شریعت داشته باشند.
اصل ۷,۲: نهادهای ارائه دهنده خدمات مالی اسلامی باید سازوکارهای مناسب برای محافظت از منافع تأمین‌کنندگان منابع مالی را داشته باشند. آن‌جا که منابع سرمایه‌گذاران با منابع نهاد مالی مخلوط می‌شود، نهاد مالی باید مبنای لازم برای تخصیص سرمایه، هزینه‌ها و سود را حفظ نموده و نهاد مالی در راستای تحقق مسؤلیت امانت‌داری خود گزارش‌دهی نماید.

استاندارد شماره ۲ (دسامبر ۲۰۰۵) - استانداردهای کفایت سرمایه برای نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی (بجز نهادهای بیمه‌ای)

این گزارش یک معرفی عمومی از استانداردهای کفایت سرمایه IFSB برای نهادهای ارائه‌دهنده خدمات صرفاً مالی اسلامی (غیر از نهادهای بیمه‌ای) ارائه می‌کند. نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی در این استاندارد نهادهایی هستند که منابع را

بعنوان سپرده از سرمایه‌گذاران جمع‌آوری نموده و آن‌ها را در زمینه‌های سازگار با شریعت سرمایه‌گذاری می‌کنند. هدف از استاندارد کفایت سرمایه این است که :

اولاً ساختارها و محتوای خاص محصولات و خدمات مالی اسلامی ارائه شده توسط IIFSها را که استانداردهای بین‌المللی کفایت سرمایه بدان توجه نکرده‌اند، مد نظر قرار داده است.

ثانیاً؛ شناسایی و سنجش ریسک‌ها در محصولات و خدمات سازگار با شریعت و همچنین ارزیابی وزن‌های ریسک‌ها را استانداردسازی کرده که کمک شایانی به توسعه عملیات شناسایی و سنجش ریسک سازگار با استانداردهای پذیرفته شده بین‌المللی می‌نماید.

این استاندارد الزامات حداقل کفایت سرمایه را مبتنی بر رویکرد استاندارد شده برای ریسک اعتباری و رویکرد مقیاسی برای ریسک‌های عملیاتی نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی با توجه به رکن اول بازل دو پوشش می‌دهد.

استاندارد موجود، الزامات پوشش داده شده در رکن دوم (فراگرد تجدیدنظر نظارتی) و رکن سوم (نظم بازار) در بازل دو را مدنظر قرار نداده و این مباحث در استانداردهای جداگانه‌ای مطرح می‌شود.

در بخش B این استاندارد، ابتدا اصول الزامات حداقل کفایت سرمایه مطرح گردیده که محاسبه الزامات عمومی حداقل کفایت سرمایه را برای ریسک‌های بازار، اعتباری و عملیاتی برای نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی پوشش می‌دهد. در بخش C این استاندارد، حداقل الزامات کفایت سرمایه برای ۷ گروه دارایی‌های مالی اسلامی به تفکیک ریسک‌های اعتباری و بازار مد نظر قرار می‌گیرد. استانداردهای کفایت سرمایه با توجه به ماهیت متفاوت ابزارها و نهادهای مالی اسلامی به هفت بخش C۱ تا C۷ تقسیم می‌شود که این الزامات برای ریسک‌های بازار و اعتباری در هر یک از ابزارهای سرمایه‌گذاری و تأمین مالی سازگار با شریعت تعیین می‌گردد. این هفت بخش عبارتند از:

C۱: مریجه

C۲: سلم و سلم موازی

C۳: استصناع و استصناع موازی

C۴: اجاره و اجاره بشرط تملیک

C۵: مشارکت و مشارکت کاهنده

C۶: مضاربه

C۷: صکوک که بعنوان سرمایه‌گذاری نگه‌داری می‌شود (در دفاتر و حساب‌های بانکی)

استاندارد شماره ۳ (دسامبر ۲۰۰۶) - اصول راهنمای حاکمیت شرکتی برای نهادهای ارائه دهنده خدمات صرفاً مالی اسلامی (به استثناء نهادهای بیمه‌ای و صندوق‌های مشترک سرمایه‌گذاری اسلامی)

این سند شامل هفت اصل راهنما درباره الزامات احتیاطی در زمینه حاکمیت شرکتی برای نهادهایی است که صرفاً خدمات مالی اسلامی ارائه می‌دهند (البته به استثنای نهادهای بیمه‌ای و صندوق‌های مشترک سرمایه‌گذاری اسلامی). این اصول راهنما برای بانک‌های تجاری، شرکت‌های تأمین سرمایه^۲، شرکت‌های مالی و دیگر نهادهای تجهیز منابع که تنها خدمات و محصولات مالی سازگار با شریعت ارائه می‌دهند، قابل کاربرد است.

این اصول راهنما به چهار بخش تفکیک می‌شوند:

۱ - رویکرد عمومی حاکمیت شرکتی برای نهادهای ارائه دهنده خدمات مالی اسلامی

۲ - حقوق دارندگان حساب‌های سرمایه‌گذاری^۳

۳ - سازگاری با اصول و موازین شریعت، توسعه و مطالعات اسلامی

۴ - شفافیت گزارش‌دهی مالی نسبت به حساب‌های سرمایه‌گذاری

بخش ۱: رویکرد عمومی حاکمیت شرکتی نهادهای ارائه دهنده خدمات مالی اسلامی

اصل ۱،۱: نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید یک چارچوب سیاستی حاکمیتی جامع مستقر نمایند که نقش‌های استراتژیک و کارکردهای هر ارگان حاکمیتی و سازوکارهای لازم برای متعادل کردن پاسخگویی به ذی‌نفعان مختلف را تنظیم نماید.

اصل ۱،۲: نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید اطمینان حاصل نمایند که گزارش‌دهی اطلاعات مالی و غیر مالی‌شان، الزامات استانداردهای حسابداری بین‌المللی را رعایت کرده، سازگار با اصول و موازین شریعت بوده و قابل اجرا برای صنعت خدمات مالی اسلامی هستند.

بخش ۲: حقوق دارندگان حساب‌های سرمایه‌گذاری (IAHS)

اصل ۲،۱: نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید حقوق دارندگان حساب‌های سرمایه‌گذاری را در مورد نظارت بر عملکرد سرمایه‌گذاری‌هایشان و ریسک‌های مرتبط تأیید کرده و ابزارهای کافی برای اطمینان از این که این حقوق مشاهده و اجرا می‌شوند، در نظر گرفته شود.

اصل ۲،۲: نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید یک استراتژی سرمایه‌گذاری مناسب اتخاذ کنند که بطور مناسب

^۲- Investment Banks

^۳- Investment Account Holders (IAH)

هم‌تراز با انتظارات ریسک و بازدهی دارندگان حساب‌های سرمایه‌گذاری بوده و در هموارسازی هر نوع بازدهی شفاف باشد.

بخش ۳: سازگاری با اصول و موازین شریعت

اصل ۳,۱: نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید یک سازوکار مناسب برای دستیابی به احکام از عالمان شرعی داشته باشند که بتوانند فتاوا را کاربردی کرده و بتوانند بر همه ابعاد محصولات، عملیات و فعالیت‌هایشان نظارت شرعی داشته باشند.

اصل ۳,۲: نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید اصول و قوانین شریعت را همانگونه که در احکام و فتاوی عالمان شرعی بیان می‌شود، محقق سازند و این نهادها باید این احکام شرعی را در دسترس عموم قرار دهد.

بخش ۴: شفافیت گزارش‌دهی مالی راجع به حساب‌های سرمایه‌گذاری

اصل ۴: نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید افشای کافی و زمان‌بندی شده برای دارندگان حساب‌های سرمایه‌گذاری (IAHS) فراهم نموده و عموم اطلاعات و موضوعات مرتبط در مورد حساب‌های سرمایه‌گذاری‌ای که آن‌ها مدیریت می‌کنند را افشا نمایند.

استاندارد شماره ۴ (دسامبر ۲۰۰۷) - افشای اطلاعات برای بهبود شفافیت و نظم بازار برای نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی (به استثنای نهادهای بیمه اسلامی (تکافل) و صندوق‌های مشترک سرمایه‌گذاری اسلامی)

هدف از این استاندارد این است که مجموعه‌ای از اصول و تکنیک‌های مهم در ایجاد شفافیت نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی با تأکید بر دستیابی به شفافیت و ارتقای نظم بازار فراهم گردد. مخاطب این استاندارد نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی، نهادهای ناظر آن‌ها و دیگر نهادهای سیاستی مرتبط می‌باشد. از جمله اهداف عملیاتی این استاندارد می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

الف) توانمندسازی فعالان بازار برای تکمیل و پشتیبانی پیاده‌سازی و اجرای اصول هیئت خدمات مالی اسلامی در زمینه‌های کیفیت سرمایه، مدیریت ریسک، حاکمیت شرکتی و نظارت.

ب) تسهیل دسترسی فعالان بازار بطور عام و دارندگان حساب‌های سرمایه‌گذاری بطور خاص به اطلاعات موثق، مرتبط و بموقع.

این استاندارد بر روی اصول و استانداردهای موجود مربوط به شفافیت و حاکمیت شرکتی که توسط کمیته بازل منتشر شده، بنا نهاده شده است و سعی شده در این استاندارد ویژگی‌های خاص نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی نیز دیده شود.

این استاندارد در هفت بخش تدوین شده است که این بخش‌ها عبارتند از :

بخش ۱: ملاحظات عمومی

بخش ۲: اصول افشای مالی و افشای ریسک

بخش ۳: اصول افشا برای دارندگان حساب‌های سرمایه‌گذاری^۴

بخش ۴: اصول افشای مبتنی بر سرمایه‌گذار خرد برای دارندگان حساب‌های سرمایه‌گذاری

بخش ۵: مدیریت ریسک، مواجهه با ریسک و کاهش ریسک

بخش ۶: اصول افشای حاکمیت عمومی و حاکمیت شرعی

بخش ۷: طرز فعالیت گیشه‌های اسلامی در نهادهای مالی

استاندارد شماره ۵ (دسامبر ۲۰۰۷) - اصول راهنما راجع به مؤلفه‌های کلیدی در فراگرد نظارت نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی (به استثنای نهادهای بیمه اسلامی (تکافل) و صندوق‌های مشترک سرمایه‌گذاری اسلامی

هدف کلی این استاندارد این است که دستورالعمل لازم برای نهاد ناظر راجع به مؤلفه‌های کلیدی در فراگرد نظارت بر نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی به استثنای نهادهای بیمه اسلامی (تکافل) و صندوق‌های مشترک سرمایه‌گذاری را فراهم آورد. این سند، دیدگاه هیئت خدمات مالی اسلامی را راجع به اولاً استانداردهای IFSB که از نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی انتظار می‌رود رعایت نمایند و ثانیاً اقداماتی که انتظار می‌رود مقام ناظر انجام دهد، ارائه می‌دهد. در این استاندارد، فراگرد ارزیابی نظارت شامل کفایت سرمایه، مدیریت ریسک، کنترل‌های داخلی و حاکمیت شرکتی می‌باشد. این استاندارد رویکرد مبتنی بر ریسک را برای فراگرد ارزیابی نظارت دنبال کرده و در ادامه این استاندارد، دلالت‌های نظارتی انواع ریسک‌هایی را که نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی در عملیاتشان با آن مواجه هستند، مورد بررسی قرار می‌دهد.

^۴ - Investment Account Holders (IAH)

پیدایش نهادهایی که طیف وسیعی از خدمات مالی اسلامی را ارائه می‌دهند سبب گردیده نهادهای نظارتی به دنبال تجویز الزامات اضافی برای در نظر گرفتن ویژگی‌های خاص مالی اسلامی برآیند. این الزامات شامل دستورالعمل‌ها یا چارچوب‌های مرتبط با الزامات صحیح برای عالمان و اندیشمندان شرعی، روش محاسبه نرخ بازدهی و قلمروی حسابرسی شرعی می‌باشد.

لازم به ذکر است استاندارد شماره ۱۶ هیئت خدمات مالی اسلامی که در مارس ۲۰۱۴ منتشر شده است به بازبینی و تجدید نظر در مورد استاندارد شماره ۵ پرداخته است.

استاندارد شماره ۶ (دسامبر ۲۰۰۸) - اصول راهنمای اداره سرمایه‌گذاری های جمعی اسلامی

IFSB در اصول راهنمای شماره ۶ خود به ارائه رهنمودهایی برای اداره سرمایه‌گذاری‌های جمعی مانند تراست‌های سرمایه‌گذاری، صندوق‌های مشترک سرمایه‌گذاری یا صندوق‌های سرمایه‌گذاری اسلامی پرداخته است. IFSB، طرح‌های سرمایه‌گذاری جمعی اسلامی^۵ را بر اساس معیارهای ذیل تعریف کرده است:

الف) سرمایه‌گذاران سرمایه‌شان را بصورت مشترک در یک صندوق، سرمایه‌گذاری کرده و در عوض، واحدهای صندوق را دریافت می‌دارند که نشان‌دهنده مالکیت سرمایه‌گذاران روی دارایی‌های تقسیم‌نشده صندوق بوده و در سود و زیان حاصل از دارایی‌های صندوق سهیم هستند.

ب) صندوق مطابق قواعد و اصول شریعت راه‌اندازی و مدیریت شود.

ج) اعم از این که ICIS توسط نهادهایی که آن را تأسیس و حمایت کرده‌اند، مدیریت شود یا نشود، حساب‌های مالی صندوق جدا بوده و دارای پروفایل دارایی _ بدهی مختص خودش می‌باشد.

اصول راهنمای IFSB در مورد ICIS به چهار بخش قابل تقسیم است:

الف) بخش اول در مورد نظارت عمومی است که به موجب آن عملیات نظارت بخوبی در این صندوق‌ها تقویت شود، همانطور که در استانداردهای بین‌المللی حاکمیت و نظارت بر آن تأکید می‌شود.

ب) بخش دوم در مورد شفافیت و افشا می‌باشد با هدف بهبود محیط اطلاعات برای سرمایه‌گذاران ICIS.

ج) بخش سوم در مورد سازگاری و تطابق با اصول و قوانین شریعت است که خصوصیات گوناگون ICIS را که شامل موارد زیر است در نظر می‌گیرد: ۱- فرایند غربالگری سبد توسط متصدیان صندوق، ۲- نقش عالمان شرعی در نظارت سازگار با شریعت، ۳- فراگرد پالایش و تطهیر سود شبهه‌دار مانند درآمدی که بخاطر فعالیت‌های حرام و ممنوع آلوده شده است.

د) بخش چهارم در واقع حمایت‌های اضافی برای سرمایه‌گذاران ICIS است که موضوعاتی مانند کفایت نمایندگی برای سرمایه‌گذاران در ارگان‌های حاکمیتی ICIS، همچنین برخی اقدامات رایج دیگر مانند انتقال و ادغام صندوق‌ها و هموارسازی و باثبات‌سازی پرداخت سود صندوق‌ها را برجسته می‌سازد.

<p>بخش اول: رویکرد نظار عمومی بر ICIS</p> <p>اصل ۱: بالاترین نهاد ناظر ICIS باید یک چارچوب جامع سیاستی نظارتی تهیه نموده که ضامن حمایت از استقلال و تمامیت هر ارگان حاکمیتی باشد و سازوکارهای لازم برای کنترل صحیح و مدیریت تضاد منافع و وظایف را تنظیم نماید.</p>
<p>بخش دوم: شفافیت در افشای اطلاعات</p> <p>اصل ۲: دارندگان اطلاعات نهانی ICIS باید اطمینان حاصل کنند که اطلاعات مورد نیاز نه تنها دقیق و طبق زمان‌بندی افشا می‌شود، بلکه بصورتی ارائه می‌شود که به سهولت برای سرمایه‌گذاران قابل استفاده باشد.</p>
<p>بخش سوم: سازگاری و تطابق با اصول و قوانین شریعت</p> <p>اصل ۳: نهاد ناظر ICIS باید اطمینان حاصل نماید که سیستم‌ها و سازوکارهای تطابق با اصول شریعت بجا و اثر بخش هستند.</p>
<p>بخش چهارم: حمایت اضافی برای سرمایه‌گذاران ICIS</p> <p>اصل ۴، ۱: نهاد ناظر ICIS باید اطمینان حاصل نماید که هر تحرک و جابجایی صندوق‌ها یا دارایی‌های ICIS _ تا حدی که قانونی است _ در انطباق با اهداف و منافع سرمایه‌گذاران بوده و سعی گردد همیشه این منافع با ارزیابی‌های عینی و دقیق حمایت گردد.</p> <p>اصل ۴، ۲: دارندگان اطلاعات نهانی ICIS باید در وضع هر کارمزد، ایجاد هر ذخیره و هموارسازی هر پرداخت سودی شفاف باشند.</p>

استاندارد شماره ۷ (ژانویه ۲۰۰۹) - الزامات کفایت سرمایه صکوک، تبدیل به اوراق سازی و سرمایه‌گذاری در املاک و مستغلات

در دسامبر ۲۰۰۵، IFSB استاندارد کفایت سرمایه‌اش را برای نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی منتشر نمود. پس از آن IFSB در سایه توسعه صنعت مالی، برخی بازخورها و داده‌ها را از صنعت دریافت نمود که در استاندارد شماره ۲ در نظر گرفته نشده بود، مانند: اطلاعات مرتبط با انواع صکوک، نحوه ایجاد و انتشار صکوک و ...

در مورد صکوک، این استاندارد به جنبه‌های الزامات کفایت سرمایه قانونی برای IIFS ها نسبت به صکوک توجه دارد که استاندارد شماره ۲ بدان نپرداخته است. این جنبه‌ها شامل موارد زیر هستند:

الف) الزامات سرمایه‌ای برای IIFS هایی که دارنده صکوک هستند که با معیارهای مشخص شده در پاراگراف ۱۹۳ استاندارد ۲ IFSB مواجه نمی‌شوند، یعنی آن‌ها مالکیت نسبی در یک بخش تفکیک‌ناپذیر از یک دارایی پایه را اعلام نمی‌کنند.

ب) رفتار سرمایه‌ای موقعیت‌هایی که یک IIFS در آن قرار دارد. IIFS بعنوان بانی انتشار صکوک یا بعنوان ارائه دهنده خدمات در ساختار صکوک نقش خود را ایفا نماید.

این استاندارد هم برای نهادهای ایجاد کننده صکوک و هم برای نهادهای انتشاردهنده صکوک کاربرد دارد (شامل نهادهای مالی ایجادکننده‌ای که در صکوک خودشان سرمایه‌گذاری می‌کنند).

در مورد سرمایه‌گذاری در املاک و مستغلات، این استاندارد اصولاً موارد زیر را مطرح می‌کند:

الف) الزامات سرمایه‌ای برای یک IIFS که منابعش را در املاک و مستغلات سرمایه‌گذاری می‌کند.

ب) رفتار سرمایه‌ای موقعیت‌هایی در املاک و مستغلات که یک IIFS منابع دارندگان حساب سرمایه‌گذاری^۶ را با منابع صاحبان اوراق مخلوط کرده، یا منابع دارندگان حساب سرمایه‌گذاری نامحدود را سرمایه‌گذاری نمایند.

این سند شامل دو بخش اصلی است: بخش اول مربوط به صکوک و تبدیل دارایی به اوراق بهادار و بخش دوم مربوط به سرمایه‌گذاری در املاک و مستغلات است.

بخش اول این استاندارد شامل موارد زیر می‌باشد:

تعریف صکوک، ساختارهای صکوک، ارکان اصلی ساختار انتشار صکوک و تبدیل به اوراق بهادارسازی، ریسک‌های متوجه ارکان مختلف انتشار (بانی، ارائه‌دهنده خدمات، ناشر، نهاد واسط و دارنده اوراق)، الزامات عملیاتی مربوط به صکوک و تبدیل به اوراق بهادارسازی، الزامات سرمایه قانونی در ساختار صکوک و تبدیل به اوراق بهادارسازی، کاهش ریسک اعتباری برای موقعیت‌های تبدیل به اوراق بهادارسازی، سازوکارهای ارتقای سطح اعتباری صکوک مهیا شده توسط ناشر یا بانی، سازوکار ارتقای سطح اعتباری ساختاری.

بخش دوم نیز به سرمایه‌گذاری در املاک و مستغلات اختصاص دارد که شامل موارد زیر است:

^۶- Investment account holders (IAH)

محیط قانونی جاری سرمایه‌گذاری در املاک و مستغلات، موقعیت‌های ریسکی در سرمایه‌گذاری املاک و مستغلات، موقعیت‌های سرمایه‌گذاری در شرکت‌های تابعه IIFS ها و فعال در املاک و مستغلات. محدودیت‌های تمرکز سرمایه‌گذاری در املاک و مستغلات، وزن دهی ریسک موقعیت‌های سرمایه‌گذاری املاک و مستغلات، ارزش‌گذاری سرمایه‌گذاری املاک و مستغلات.

استاندارد شماره ۸ (دسامبر ۲۰۰۹) - اصول راهنمای حاکمیت شرکتی و اداره نهادهای بیمه اسلامی (تکافل)

در راستای ارتقای سلامت و ثبات سیستم مالی اسلامی و با توجه به رشد سریع تکافل و بیمه‌های اسلامی در صنعت خدمات مالی اسلامی، هیئت خدمات مالی اسلامی در سال ۲۰۰۵ یک گروه مشترک کاری را با انجمن بین‌المللی ناظران بیمه متشکل از نمایندگانی از مقام‌های ناظر بیمه و تکافل کشورهای عضو تشکیل داد تا در مورد قابلیت اجرا و کاربرد اصول اساسی موجود انجمن بین‌المللی ناظران بیمه در تدوین استانداردهای نظارتی و قانونگذاری IFSB برای تکافل، بحث و تبادل نظر نمایند. این گروه کاری به این اجماع رسیدند که تدوین استانداردها و دستورالعمل‌ها برای صنعت تکافل جهت دستیابی به اهداف زیر ضروری می‌باشد:

- فراهم نمودن مبنایی برای استفاده نهادهای ناظر تکافل در پذیرش و بهبود روش‌ها و الگوهای قانون‌گذاری.
- در نظر گرفتن موضوعات مهمی چون مدیریت ریسک و ثبات مالی برای صنعت تکافل.
- فراهم‌سازی سطوح مناسب حمایت از مصرف‌کنندگان بر حسب ریسک و افشای اطلاعات.
- حمایت از توسعه صنعت تکافل بر حسب الگوهای عملیاتی و طراحی و بازاریابی محصولات تکافل.

با توجه به مطالب پیش‌گفته، هیئت خدمات مالی اسلامی به تدوین استانداردهای حاکمیت شرکتی و اداره تکافل در شش اصل مبادرت ورزید.

استاندارد شماره ۹ (دسامبر ۲۰۰۹) - اصول راهنمای مدیریت کسب و کار برای نهادهای ارائه دهنده خدمات مالی اسلامی

این اصول برای همه نهادهای ارائه دهنده خدمات مالی اسلامی در بخش‌های بانکداری، تکافل و یا بازار سرمایه شامل گیشه‌های شرکت‌ها و بنگاه‌های متعارف قابل استفاده می‌باشد. اصول راهنمای موجود در صدد است چابوب‌ها و استانداردهای

مدیریت کسب و کار را تقویت نماید و از نهادهایی که مشمول این اصول راهنما می‌گردند انتظار می‌رود طوری مدیریت و رفتار کنند که منطبق با اخلاق کسب و کار برخاسته از اصول شریعت باشد.

علاوه بر چارچوب‌های بین‌المللی اداره کسب و کار که توسط سازمان‌های بین‌المللی منتشر شده است و استانداردهای دیگر IFSB، بسیاری از قانون‌گذاران ممکن است استانداردهای خاص خودشان را برای اداره کسب و کار داشته باشند. خاطر نشان می‌گردد که استاندارد IFSB جایگزینی برای آن‌ها محسوب نگردیده و صرفاً این اصول راهنما به دنبال این است که استانداردهای موجود را تکمیل و تقویت نماید.

اصول راهنمای اداره کسب و کار اصولی هستند که در صدد نظارت و اداره فعالیت‌های شرکت‌ها و بنگاه‌های ارائه دهنده خدمات مالی هستند که این اصول مرتبط با (۱) حفظ منافع مشتریان و (۲) یکپارچگی بازار می‌باشد. برای نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید اصول مدیریت کسب و کار از اصول شریعت استخراج گردد که همانا منبعث از قرآن و سنت است و این اصول نه تنها به لحاظ اجتماعی برای نهادهای ارائه دهنده خدمات مالی اسلامی خوب و مطلوب است، بلکه رعایت این اصول یک مسؤلیت و در برخی موارد یک الزام شرعی برای چنین نهادهایی محسوب می‌گردد.

نکته مهم دیگر این است که پیاده‌سازی دستورالعمل اداره کسب و کار از منظر و رویکرد مبتنی بر اصول سودمندتر از منظر و رویکرد صرفاً مبتنی بر قاعده خواهد بود؛ زیرا روح قوانین مهم‌تر از خود قوانین است. رویکرد مبتنی بر اصول، نهادهای ارائه دهنده خدمات مالی اسلامی را تشویق می‌کند که بصورت اختیاری و داوطلبانه سیستم‌ها و کنترل‌های درونی خودشان را برای نظارت، مدیریت ریسک و ... بر اساس این اصول توسعه دهند و این رویکرد برای نهادهای مالی منعطف‌تر خواهد بود و برای خود تنظیمی بهتر عمل خواهد کرد.

IFSB، هفت اصل برای اداره کسب و کار ارائه داده است که در ادامه به این هفت اصل اشاره می‌گردد:

اصول راهنمای اداره کسب و کار
اصل ۱: صداقت، درستی و بی‌طرفی یک نهاد ارائه دهنده خدمات مالی اسلامی باید تمایل رسیدن به بالاترین سطح استانداردهای صداقت، درستی و بی‌طرفی در همه رفتارها و اظهاراتش را داشته باشد و با همه مشتریان به انصاف رفتار کند.
اصل ۲: مراقبت کافی و ریزکاوی همه نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید مراقبت و تلاش و اهتمام کافی در همه فعالیت‌هایشان _ از جمله روشی که آن نهادها محصولاتشان را ساختاردهی و ارائه کرده و تأمین مالی لازم را مهیا می‌کنند _ نسبت به رعایت اصول شریعت داشته باشند.
اصل ۳: قابلیت‌ها و صلاحیت‌ها یک نهاد ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی برای تحقق این اصول و سایر استانداردهای IFSB باید اطمینان حاصل نماید که سیستم‌ها و رویه‌های لازم را مهیا نموده و کارکنانش دارای دانش و مهارت‌های ضروری هستند.

<p>اصل ۴: اطلاعات درباره مشتریان یک نهاد ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید گام‌هایی را طی کند برای حصول اطمینان از این که نیازها و شرایط مشتریان را می‌فهمد تا بتواند محصولاتی سازگارتر و مناسب‌تر با نیازهای آن‌ها ارائه داده و تأمین مالی را فقط برای طرح‌های سازگار با شریعت ارائه دهد.</p>
<p>اصل ۵: اطلاعات برای مشتریان یک نهاد ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید اطلاعات شفاف و درستی را هم در اسناد و مدارک عمومی منتشر شده و هم برای مشتریان خاص و حقیقی‌اش، چه در طول فرایند فروش و چه در گزارش‌ها و تعاملات بعدی مهیا نماید.</p>
<p>اصل ۶: تضاد منافع و وظایف یک نهاد ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید تضاد منافع میان خودش و مشتریان را _که ناشی از نوع محصولات پیشنهادی می‌باشد_ تشخیص داده، یا از این تضاد خودداری کرده و یا این تضاد منافع را آشکار کرده و آن را مدیریت نماید و سعی کند وظیفه امانت‌داری‌اش را در حق ذی‌نفعان بخوبی انجام دهد.</p>
<p>اصل ۷: سازگاری با شریعت یک نهاد ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید توانایی این را داشته باشد که نشان دهد عملیاتش توسط یک سیستم نظارت شرعی مؤثر نظارت شده و این که آن نهاد کسب و کارش را در راستای تحقق مسؤولیت‌های اجتماعی مدیریت می‌کند.</p>

سازمان بورس و اوراق بهادار
مدیریت پژوهش، توسعه

استاندارد شماره ۱۰ (دسامبر ۲۰۰۹) - اصول راهنمای سیستم‌های نظارت شرعی برای نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی

"سیستم حاکمیت (نظارت) شرعی" به مجموعه ترتیبات سازمانی و نهادی مربوط می‌شود که از طریق آن‌ها یک نهاد ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی اطمینان حاصل می‌نماید که در ورای هر یک از ساختارها و فراگردهای زیر، یک نظارت شرعی مؤثر و مستقل وجود دارد:

الف) صدور آراء، تصمیم‌ها و راه‌حل‌های شرعی مرتبط

ب) انتشار اطلاعات درباره راه‌حل‌های شرعی برای کارکنان عملیاتی نهاد ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی که بر سازگاری عملیات و معاملات نهاد با مصوبات کمیته شریعت نظارت می‌کنند.

ج) بررسی و حسابرسی داخلی انطباق با شریعت برای بررسی این که این سازگاری و تطابق رضایت‌بخش بوده و هر مورد مغایر با شریعت ثبت و گزارش شده و تا حد امکان تصحیح می‌شود.

د) حسابرسی سالانه انطباق با شریعت برای تأیید این که حسابرسی و بازبینی شرعی داخلی دقیقاً صورت پذیرفته و یافته‌ها و نتایج آن توسط کمیته فقهی مورد توجه قرار گرفته است.

در جدول زیر توضیح می‌دهیم که چگونه سیستم نظارت شرعی کارکردهای سازگاری، کنترل و نظارت را در یک نهاد ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی در مقایسه با یک نهاد مالی متعارف تکمیل می‌کند:

کارکرد	نهاد مالی	ضمیمه IFSB
نظارت	هیأت مدیره	کمیته شریعت
کنترل	حسابرس داخلی حسابرس خارجی	ارزیابی شرعی خارجی دپارتمان / واحد تطبیق شرعی داخلی
تطابق	دپارتمان، اداره و یا واحد تطبیق مالی و قانونی	دپارتمان / واحد حسابرسی شرعی داخلی

این سند شامل نه اصل راهنما در پنج بخش راجع به نظارت شرعی است که در ادامه تبیین خواهد شد:

مدیریت پژوهش
سازمان بورس و اوراق بهادار

بخش ۱: رویکرد عمومی برای سیستم نظارت شرعی
اصل ۱،۱: سیستم نظارت شرعی که توسط نهاد ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی ارائه می‌شود، باید با اندازه، پیچیدگی و ماهیت کسب و کار آن نهاد متناسب باشد.
اصل ۱،۲: هر یک از نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید اطمینان حاصل نماید که کمیته شرعی موارد زیر را دارا می‌باشد:
<ul style="list-style-type: none"> - رویه‌های عملیاتی و کانال‌های گزارش‌دهی مشخص - ادارک خوب و آشنایی با اخلاق و مدیریت حرفه‌ای - شرایط واضح برای استفتاء با توجه به اختیارات و مسئولیتش
بخش ۲: صلاحیت
اصل ۲،۱: نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید اطمینان حاصل نمایند که هر فردی که سرپرستی و مدیریت سیستم نظارت شرعی را برعهده دارد باید صلاحیت‌های لازم و کافی را داشته باشد.
اصل ۲،۲: نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید توسعه حرفه‌ای مستمر افراد مورد استفاده در کمیته شرعی‌شان را تسهیل نمایند.
اصل ۲،۳: باید ارزیابی رسمی از اثربخشی کمیته شرعی بعنوان یک کل و سهم هر یک از افراد در اثربخشی کلی کمیته شرعی وجود داشته باشد.
بخش سوم: استقلال

اصل ۳,۱: کمیته شرعی باید یک نقش نظارتی مستقل و قوی ایفا نماید، به گونه‌ای که قابلیت کافی برای اعمال نظر در موضوعات مرتبط شرعی داشته باشد.
اصل ۳,۲: به منظور انجام مسؤولیت‌ها، باید اطلاعات کامل، کافی و بموقع پیش از همه جلسات و بطور مداوم در اختیار کمیته شرعی قرار گیرد.
بخش ۴: قابلیت اعتماد
اصل ۴,۱: اعضای کمیته شرعی باید اطمینان حاصل نمایند که اطلاعات داخلی که در دوره مسؤولیتشان فراهم می‌گردد، بصورت محرمانه نگه‌داری می‌شود.
بخش ۵: هماهنگی
اصل ۵,۱: نهاد ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی باید چارچوب قانونی و مقرراتی را برای انتشار نظرات و راه‌حل‌های شرعی در حوزه قضایی و حقوقی که کار می‌کند، بداند. آن نهاد باید اطمینان حاصل نماید که کمیته شرعی اش دقیقاً چارچوب مذکور را ملاحظه می‌کند و تا جای ممکن همگرایی بین استانداردهای نظارت شرعی و چارچوب حقوقی و قضایی آن منطقه افزایش می‌یابد.

استاندارد شماره ۱۱ (دسامبر ۲۰۱۰) - استاندارد در مورد الزامات توانایی پرداخت برای تکافل

هدف این سند این است که اصول کلیدی در مورد الزامات توانایی پرداخت برای تکافل مطرح گردد. اهداف این سند عبارتست از:

- افزایش درست‌نمایی که تکافل را برای ایفای تعهدات قراردادی اش توانمند می‌سازد.
- اقدام بعنوان یک سیستم هشدار اولیه برای مداخله قانونی و اقدام اصلاحی فوری با در نظر گرفتن این نکته که نهاد نظارتی گهگاهی ممکن است فقط به اطلاعات ناکامل دسترسی داشته باشد و یا این که اقدام اصلاحی نهاد نظارتی ممکن است تا به دست آمدن اثر مطلوب زمان بر باشد.
- مهیا نمودن بافر و سپر برای مواقعی که حتی اگر مشارکت‌کنندگان تکافل قرار است دچار زیان شوند، اثر این زیان_مخصوصاً اثرات سیستمی_ محدود و اندک باشد.
- افزایش اعتماد میان عموم مردم و مخصوصاً مشارکت‌کنندگان در تکافل که در ثبات مالی بخش تکافل مؤثر است.

استاندارد شماره ۱۲ (مارس ۲۰۱۲) - اصول راهنمای مدیریت ریسک نقدینگی برای نهادهای ارائه دهنده خدمات مالی اسلامی (به استثنای بیمه اسلامی (تکافل) و الگوهای سرمایه گذاری جمعی (اسلامی)

ریسک نقدینگی عبارتست از زیان بالقوه نهاد ارائه دهنده خدمات مالی اسلامی که ناشی از عدم توانایی آن نهاد برای برآوردن تعهدات مالی اش یا برای افزایش دارایی هایش بدون تحمل هزینه های قابل قبول است. در سند منتشره هیئت خدمات مالی اسلامی راجع به اصول راهنمای مدیریت ریسک، ریسک نقدینگی به عنوان یکی از شش ریسک مهم در نهادهای ارائه دهنده خدمات مالی اسلامی شناخته شده است.

ریسک نقدینگی به دو دسته قابل تقسیم است: **ریسک نقدینگی بازار و ریسک نقدینگی تأمین وجوه**. ریسک نقدینگی تأمین وجوه ریسکی است که نهاد ارائه دهنده خدمات مالی اسلامی نخواهد توانست جریان نقدی مورد انتظار و غیر منتظره حال و آینده و همچنین نیازهای وثیقه ای خود را بدون تحت تأثیر قرار گرفتن عملیات روزمره و شرایط مالی اش تأمین نماید. ریسک نقدینگی بازار ریسکی است که یک نهاد ارائه دهنده خدمات مالی اسلامی نمی تواند به آسانی موقعیت معاملاتی خود را بخاطر عمق کم یا شکست بازار، به قیمت بازار تسویه کند.

هدف از این اصول راهنما فراهم نمودن چارچوبی برای مدیریت هر چه بهتر ریسک نقدینگی برای بانک‌هایی است که خدمات مالی اسلامی ارائه می نمایند. این نهادهای مالی شامل بانک‌های تجاری اسلامی، بانک‌ها یا شرکت‌های سرمایه گذاری اسلامی، شعبه‌ها، بخش‌ها و واحدهای اسلامی بانک‌های متعارف و دیگر نهادهای تجهیز منابع سازگار با شریعت است که توسط نهادهای ناظر مربوطه تعیین می شوند. نهادهای ناظر بهتر است این اصول راهنما را با در نظر گرفتن اندازه، مهارت و پیچیدگی نهاد مالی ارائه دهنده خدمات مالی اسلامی بکار ببرند. این اصول راهنما نهادهای بیمه اسلامی (تکافل) و الگوهای سرمایه گذاری اسلامی جمعی مانند صندوق‌های مشترک سرمایه گذاری را استثنا کرده است. این سند در کنار فراهم نمودن دستورالعملی برای جنبه‌های احتیاطی مدیریت ریسک نقدینگی، عوامل ضروری برای مدیریت مؤثر ریسک نقدینگی را نیز برجسته نموده است.

اصول راهنمای مدیریت ریسک نقدینگی شامل بندهایی راجع به نقش هیئت مدیره، ساختار نظارتی و نقش مدیریت ارشد، تعیین ریسک نقدینگی، اثر متقابل ریسک نقدینگی و دلالت‌های قراردادهای تأمین مالی اسلامی، سنجش ریسک نقدینگی، کنترل و کاهش ریسک نقدینگی، ریسک نقدینگی ارز خارجی، گزارش دهی و افشای ریسک نقدینگی و شامل بندهایی برای نهاد ناظر است.

استاندارد شماره ۱۳ (دسامبر ۲۰۱۲) - اصول راهنمای آزمون تنش برای نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی (به استثنای نهادهای بیمه اسلامی) (تکافل) و الگوهای سرمایه‌گذاری جمعی اسلامی)

آزمون تنش یک ابزار کلیدی مدیریت ریسک در نهادهای مالی محسوب می‌گردد. این آزمون پیامدهای غیر منتظره نامطلوب مرتبط با ریسک‌های مختلف را به مدیر هشدار داده و یک معیار برای تعیین میزان سرمایه مورد نیاز برای جذب زیان‌ها در صورت وقوع شوک‌های بزرگ فراهم می‌نماید. بنابراین آزمون تنش ابزاری است که نقش مهمی را در جنبه‌هایی از مدیریت ریسک که در ادامه می‌آید ایفا می‌کند:

- فراهم نمودن ارزیابی ریسک ناظر به آینده
- غلبه بر محدودیت‌های مدل‌ها و داده‌های تاریخی و مراجعه به وقایع کم رخداد ولی با اثرات قوی.
- کمک به رویه‌های برنامه‌ریزی سرمایه‌ای شامل فرایند ارزیابی کفایت سرمایه داخلی و رویه‌های برنامه‌ریزی نقدینگی
- تسهیل توسعه برنامه‌های احتیاطی و کاهش ریسک
- جنبه‌های گوناگون مرتبط با حاکمیت شرکتی شامل حمایت از تعاملات داخلی و خارجی مرتبط با موارد بالا

این سند بر اساس اهداف زیر تهیه گردیده است و لازم است توجه شود که اجرای این اهداف مستلزم یک چارچوب آزمون تنش محکم می‌باشد:

الف) چارچوب آزمون تنش در عین این که استانداردهای موجود بین‌المللی در مورد این آزمون را اجرا می‌کند، باید ویژگی‌های خاص نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی و همچنین درس‌هایی را که از بحران مالی اخیر بدست آمده است، مد نظر قرار دهد.

ب) این چارچوب باید نهاد ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی را در ارزیابی آسیب‌پذیری تحت سناریوهای گوناگون آزمون تنش راهنمایی کند.

ج) برای نهادهای ناظر، آزمون تنش می‌تواند برای موارد زیر مورد استفاده باشد:

- بعنوان یک ابزار نظارت و پایش برای آزمون دوره‌ای سلامت و ایمنی سیستم مالی
- از جنبه ثبات مالی، برای شناسایی "ضعف و نقص" در سیستم مالی و آسیب‌پذیری ساختاری سیستم که ناشی از ریسک‌های خاص نهاد ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی می‌باشد.
- بعنوان یک ابزار نظارتی برای طراحی سیاست‌های احتیاطی کلان

میتنی بر اهداف پیش گفته، ۲۹ اصل راهنما در دو بخش ارائه گردیده است: (۱) ۲۲ اصل راهنما مربوط به آزمون تنش برای نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی و (۲) هفت اصل راهنما مربوط به آزمون تنش برای نهادهای ناظر.

با این حال به منظور اثربخشی و بهبود هر چه بیشتر مدیریت ریسک و جهت توسعه یک چارچوب آزمون تنش قوی و معتبر، لازم است آزمون تنش توسط یکسری مؤلفه‌های زیرساختی تکمیل گردد. بخش دوم سند به این مؤلفه‌های زیرساختی اختصاص داده شده است.

استاندارد شماره ۱۴ (دسامبر ۲۰۱۳) - استاندارد مدیریت ریسک برای نهادهای بیمه اسلامی (تکافل)

این استاندارد در صدد ارائه استانداردهای حداقلی در زمینه مدیریت ریسک برای اداره و هدایت متصدیان تکافل و همچنین نهادهای ناظر بیمه تکافل می‌باشد. اصول و توصیه‌های ارائه شده در این استاندارد اهداف زیر را دنبال می‌کند:

الف) کمک به فهم ریسک‌هایی که یک نهاد بیمه تکافل با آن مواجه است. اسلامی
ب) مهیا نمودن استانداردهای حداقلی برای توسعه چارچوب مدیریت ریسک برای تسهیل مدیریت نهاد تکافل و نظارت بر آن.

ج) کمک به ایجاد یک محیط امن و محتاطانه برای رشد، تاب‌آوری و توسعه صنعت تکافل.

استاندارد شماره ۱۵ (دسامبر ۲۰۱۵) - استاندارد کفایت سرمایه تجدید نظر شده برای نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی (به استثنای نهادهای بیمه اسلامی (تکافل) و الگوهای سرمایه‌گذاری جمعی اسلامی)

این استاندارد شامل بخش‌های زیر می‌شود:

بخش ۱) که اهداف و مقیاس استاندارد و همچنین تاریخ پیشنهادی شروع پیاده‌سازی استاندارد را مشخص می‌کند. این بخش همچنین شامل بررسی مختصری از خصوصیات ابزارهای مالی اسلامی و ساختار استاندارد پیش‌رو می‌باشد.

بخش ۲) این بخش ویژگی‌ها و معیارهای اساسی برای اجزاء مختلف سرمایه را که برای نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی کاربرد دارد، برجسته می‌کند. این بخش همچنین کاربرد بافر نگهداری سرمایه، بافر ضد دوره‌ای و نسبت اهرم برای نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی را شرح می‌دهد.

بخش ۳) این اصول راهنما، اصول راهنمای فراهم شده در دستورالعمل‌ها و استانداردهای قبلی هیئت خدمات مالی اسلامی مرتبط با محاسبه ریسک اعتباری، ریسک بازار و ریسک عملیاتی را به منظور همگرایی و پیوستگی با پیشرفت‌های اخیر در استانداردهای سرمایه جهانی بسط می‌دهد.

بخش ۴) این بخش الزامات حداقل کفایت سرمایه را برای ریسک‌های اعتباری و بازار برای هر یک از ابزارهای سرمایه‌گذاری و تأمین مالی سازگار با شریعت تنظیم می‌کند.

بخش ۵) این بخش دستورالعمل‌های مربوط به کفایت سرمایه صکوک و تبدیل به اوراق بهادارسازی دارایی‌های نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی را که شامل سند دوم و هفتم هیئت خدمات مالی اسلامی می‌باشد را ترکیب نموده و آن را با پیشرفت‌های مقررات جهانی مرتبط با ایجاد، انتشار و نگه‌داری صکوک در مراحل مختلف تبدیل به اوراق بهادار سازی یکپارچه می‌کند.

بخش ۶) این بخش الزامات سرمایه‌ای برای موقعیت‌های نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی مرتبط با تأمین مالی املاک و مستغلات و فعالیت‌های سرمایه‌گذاری را مشخص می‌کند، چه زمانی که نهاد ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی از منابع خودش (یا منابع مربوط به سهام‌داران) استفاده نماید و چه از منابع حاصل از فعالیت‌های سرمایه‌گذاری مبتنی بر مشارکت در سود و زیان استفاده نماید. این بخش که در ابتدا در سند هفتم هیئت خدمات مالی اسلامی موجود بوده، برای پوشش اقدامات نهاد ناظر در جهت بهبود نظارت بر موقعیت‌های املاک و مستغلات نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی به‌روزرسانی شده است.

استاندارد شماره ۱۶ (مارس ۲۰۱۴) - دستورالعمل تجدید نظر شده در مورد مؤلفه‌های کلیدی در فراگرد نظارت نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی (به استثنای نهادهای بیمه اسلامی (تکافل) و الگوهای سرمایه‌گذاری جمعی اسلامی)

هیئت خدمات مالی اسلامی در دسامبر سال ۲۰۰۷، در استاندارد شماره ۵، دستورالعمل راجع به مؤلفه‌های کلیدی در فراگرد نظارت نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی (به استثنای نهادهای بیمه اسلامی (تکافل) و صندوق‌های مشترک سرمایه‌گذاری اسلامی) را منتشر نمود که در آن دستورالعمل یک رویکرد مبتنی بر ریسک برای فراگرد نظارت ارائه گردید و برای ریسک‌های مختلفی که نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی با آن مواجه می‌شوند مورد استفاده قرار گرفت. از زمان انتشار استاندارد شماره ۵ تا کنون، هیئت خدمات مالی اسلامی استانداردها و یادداشتهای گوناگونی راجع به سه بخش صنعت خدمات مالی اسلامی یعنی بانکداری، تکافل و بازار سرمایه منتشر نموده است. برخی از این استانداردها و یادداشتهای گسترده وسیعی از موضوعات احتیاطی راجع به بخش بانکداری را مطرح کرده‌اند که در استاندارد شماره ۵ دیده نشده است و

نیاز به اصلاح آن احساس می‌شد. از جمله استانداردها و یادداشت‌هایی که منجر به بازبینی استاندارد شماره ۵ و تجدیدنظر در برخی بندهای آن شده است بشرح ذیل می‌باشد:

الف) استاندارد شماره ۱۵: استاندارد اصلاح شده کفایت سرمایه، سال ۲۰۱۳

ب) استاندارد شماره ۷: الزامات کفایت سرمایه برای صکوک، تبدیل به اوراق بهادارسازی و سرمایه‌گذاری در املاک و مستغلات، ژانویه ۲۰۰۹

پ) استاندارد شماره ۱۰: اصول راهنمای سیستم حاکمیت و نظارت شرعی، دسامبر ۲۰۰۹

ت) استاندارد شماره ۱۲: اصول راهنمای مدیریت ریسک نقدینگی برای نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی، مارس ۲۰۱۲

ث) استاندارد شماره ۱۳: اصول راهنمای آزمون تئیس برای نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی، مارس ۲۰۱۲
پس از انتشار استاندارد شماره ۵، برخی نهادهای ناظر، این استانداردها را در چارچوب حقوقی مربوط به خود پیاده کرده و IFSB سعی کرده از طرق مختلف بازخورهای لازم را در حوزه‌هایی که نیاز به تجدید نظر دارد و در استاندارد شماره ۵ پوشش داده نشده است، دریافت نماید.

هدف این استاندارد این است که استاندارد شماره ۵ را مورد بازبینی و تجدید نظر قرار داده و مؤلفه‌های کلیدی مانند خصوصیات نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی و آموزه‌های بحران مالی اخیر را در پیاده‌سازی استانداردهای بین‌المللی موجود در مورد فراگرد نظارت، مدنظر قرار دهد. این استاندارد نظرات IFSB را راجع به موضوعات زیر ارائه می‌دهد:

الف) استانداردهای IFSB که از نهاد ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی انتظار می‌رود رعایت کند.

ب) اقداماتی که انتظار می‌رود نهاد و مقام ناظر بکار ببندد.

موضوعاتی که در این استاندارد مدنظر قرار گرفته‌اند بشرح ذیل است:

الف) الزامات کفایت سرمایه قانونی

ب) فراگرد ارزیابی کفایت سرمایه داخلی

پ) مدیریت ریسک

ت) حاکمیت شرکتی و حاکمیت و نظارت شرعی

ث) موقعیت‌های تبدیل به اوراق بهادار سازی

ج) ریسک تمرکز و ریسک اعتباری طرف معامله

چ) ارزیابی ریسک نرخ بازدهی

ح) عملیات آزمون تنش مناسب و درست

خ) عملیات مربوط به گیشه اسلامی

د) شفافیت و نظم بازار

ذ) نظارت و رویکردهای مختلف نظارتی

استاندارد شماره ۱۷ (آوریل ۲۰۱۵) - اصول اساسی قانون‌گذاری مالی اسلامی ۷ (بخش بانکداری)

این استاندارد فقط اصول اساسی مربوط به نظارت و قانون‌گذاری در بخش بانکداری اسلامی را مدنظر قرار داده و این اصول برای بخش بازار سرمایه اسلامی و بیمه اسلامی (تکافل) در آینده تنظیم خواهد شد.

هدف از این سند تهیه یک سری اصول اساسی برای قانون‌گذاری و نظارت بر بانکداری اسلامی است که در این اصول ویژگی‌های خاص نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی در بخش بانکداری و آموزه‌های بحران مالی اخیر گنجانده شده و مکملی برای استانداردهای بین‌المللی موجود خواهد بود. بطور خاص اهداف این سند شامل موارد ذیل است:

الف) فراهم‌نمودن استاندارد بین‌المللی حداقلی برای قانون‌گذاری و نظارت

ب) اطمینان دادن به مشتریان و دیگر ذی‌نفعان که فعالیت‌های نهاد ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی منطبق با موازین شریعت است.

پ) تأمین ثبات سیستمیک با برقراری ارتباط بین بخش مالی و بخش واقعی اقتصاد که زمینه‌ساز تحقق مالی اسلامی خواهد بود.

^۷ - Core Principles for Islamic Finance Regulation

ت) اطمینان از این که IIFS مطابق مسئولیت‌های امانت‌داری‌اش در همه فعالیت‌هایش مخصوصاً در مورد دارندگان حساب‌های سرمایه‌گذاری مشارکت در سود و زیان عمل نموده است.

این استاندارد در چهار بخش تنظیم شده است. بخش اول شامل مقدمه و معرفی استاندارد می‌باشد. بخش دو خلاصه‌ای از پیش‌شرط‌های لازم برای نظارت مؤثر یک IIFS ارائه می‌دهد. بخش سه کاربرد روش ارزیابی را جهت اظهار نظر در مورد تطبیق IIFS با اصول اساسی نظارت و قانون‌گذاری در بانکداری اسلامی برجسته می‌نماید. بخش چهار، معیارهای ارزیابی را جهت تعیین میزان مطابقت نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی با CPIFR تبیین می‌کند.

بندهای این استاندارد CPIFR شامل موارد زیر می‌باشد:

مسئولیت‌ها، اهداف و توانمندی‌های نهاد ناظر، همکاری و تعاون نهادهای نظارتی، فعالیت‌های مجاز نهادهای تحت نظارت، معیارهای اعطای امتیاز، انتقال مالکیت، ادغام و تملیک، رویکرد نظارت، تکنیک‌ها و ابزارهای نظارتی، قدرت اصلاحی و بازدارندگی نهادهای ناظر، نظارت یکپارچه، روابط نهادهای ناظر در نظارت بر نهادهای مالی بین‌المللی، رفتار و مواجهه با دارندگان حساب‌های سرمایه‌گذاری مشارکت در سود و زیان، حاکمیت شرکتی، چارچوب نظارت شرعی، فرایند مدیریت ریسک، کفایت سرمایه، ریسک اعتباری، ریسک تمرکز، ریسک کشوری و انتقال، ریسک سرمایه‌گذاری مشارکتی، ریسک‌های بازار، ریسک نرخ بازدهی، ریسک نقدشوندگی، ریسک عملیاتی، حسابرسی و کنترل داخلی، گزارش‌دهی مالی و حسابرسی خارجی، شفافیت و نظم بازار، فعالیت گیشه‌های اسلامی و سوء استفاده از خدمات مالی.

منبع:

<http://www.ifs.org/published.php>